

TARİHİ YAPILARA MÜZE İŞLEVİNİN VERİLMESİ KAPSAMINDA TOKAT (ARASTALI BEDESTEN) MÜZESİ ÖRNEĞİ

Ayşenur SEZGİN

Cite this article as:

Sezgin, A. (2020). Tarihi Yapılara Müze İşlevinin Verilmesi Kapsamında Tokat (Arastalı Bedesten) Müzesi Örneği. UNIMUSEUM, 3 (2), 87-95.

ABSTRACT

It is common to practice for historical buildings that contains emotional artistic signs from the past of each city to continue their activities by changing the functions. Giving a new function to a historical building means saving the building from extinction, reviving the consciousness of the history, ensuring cultural continuity and its contribution to the economic revival. Generally, some of the historical structures that functionally modified are transformed into a museum or a memory house by preserving their original features. By taking their visitors on a time journey, the museums, which are bridges between past and future and also host, protect and exhibit today's value judgments, symbols, etc., arouse more interest thanks to these transformations. The structure of Tokat Arastalı Bedesten, which is one of the works of art studied and examined within the scope of this study, is dated to the 16th century. As a result of the renovation works completed by the Regional Directorate of Foundations in 2008, this historical structure was tried to be original form of it. However, the bedesten, which was restored regardless of a specific function, was given a museum function in 2012, and Tokat Museum, whose old place is Gök Medrese, started to serve in Arastalı Bedesten, which is a new place.. In this study, it is referred to the importance of restoration and functioning of Tokat Arastalı Bedesten as a museum and turning it into a museum for cultural purposes with the suggestions for their positive and negative situations.

Keywords: Functionality, Museum, Bedesten, Tokat, Culture

Submitted : 07.10.2020
Accepted : 05.12.2020
Published online : 25.12.2020
Correspondence : Ayşenur Sezgin
Unimuseum
E-ISSN : 2651-3714
ORCID : 0000-0002-5159-9426

Giriş

Tarihi yapılar, yapıldıkları dönemin üslubunu yansıtan, toplumların sosyokültürel ve ekonomik yaşam tarzları hakkında bilgi sunan birer belge niteliği taşımaktadır. Değişen kültürel, fiziksel ve toplumsal durumlar nedeniyle kültürel mirasın en önemli değerleri olan bazı tarihi yapıların yeniden yapılandırılması ve değerlendirilmesi, çağımızın koşulları göz önüne alınarak yeni bir işlev verilmesi, bu mirasın taşıdığı değerini artırmaktadır. Bazı tarihi yapılara yeniden işlev vermek, kullanım dışı kalmış bu yapıların, mekân bütünlüğü ve yapısal özellikleri ile örtüşen, yeni bir kullanım olanağı sağlamaktadır.

Ülkemizde resmi kanun ve yönetmelikler dâhilinde tarihi bazı yapılar, birtakım manevi ve maddi değerleri barındırması nedeniyle, korunması gerekli yapılar ya da yapı topluluğu şeklinde değerlendirilmektedir. Koruma ve yeniden işlevlendirme yöntemlerinin uygulanmasıyla; bazı tarihi yapıların ve kentlerin sürekliliğinin sağlanması, topluma sağlıklı bir tarih bilinci kazandırılması amaçlanmaktadır (Gazi ve Boduroğlu, 2015: 57-59).

Türkiye’de müze olarak tasarlanan veya başka işlevli yapıların dönüştürülmesi ile elde edilen çok sayıda müze binası mevcuttur. Bazı tarihi yapılar (eski sanayi yapıları, kışlalar, saraylar, medreseler, bedestenler manastırlar, Mevlevihaneler, kaleler, konutlar, tersaneler, hamamlar, depolar) kültürel ve ekonomik amaçlı olarak müzeye dönüştürülmüştür (Sade, 2005: 1). Bu çalışma kapsamında Tokat ilinde yer alan tarihi yapılardan Tokat Arastalı Bedesten yapısının restore edilerek müze olarak işlevlendirilmesine ve kültürel amaçlı olarak müzeye dönüştürülerek kullanılmalarının önemine, öneriler dâhilinde değinilecektir.

Tarihi Yapılarda İşlev Değişikliği ve Müze İşlevinin Verilmesi

Tarihi yapılar, bazı sosyal ve iktisadi gerekliliklerden ötürü fonksiyonel olarak, yeniden yapılandırılmaya tabi tutulmuştur. Söz konusu bu yeniden yapılandırma faaliyetleri bir takım toplumsal çağdaş gereksinimlerin de göz önünde bulundurulmasını zorunlu kılmaktadır. Ayrıca bu çalışmalar yapılırken mimari dokuyu koruma anlayışı da önemlidir. Burada asıl gaye kullanılamayacak durumda olan bu tarihi değeri olan mimari yapıları hem iklimin kimyasal ve mekanik tahribatından kurtarmak hem de bu yapılara, mekân ve yapısal özellikleri ile örtüşen çağdaş bakış açısıyla yoğrulmuş yeni kullanım olanakları sağlamaktır (Gazi ve Boduroğlu, 2015:58). Böylece yeni bir amaçla

herhangi bir tarihi yapının müzeye dönüştürülmesi de işlev değişikliğinin en önemli örneklerinden biridir. Birçok işlevini yitirmiş veya kullanılamaz durumdaki tarihi yapılar müze olarak işlevlendirilerek yeniden kullanılmaktadır. Özgün işlevine farklı nedenlerle devam edemeyen tarihi yapıların birer sergi nesnesi olarak müzeye dönüşmeleri, âtıl durumdaki yapıların ekonomik bir değer haline gelmesi ulusal ve uluslararası ölçekte sıkça görülmektedir (Güner, 2017:67-87). Ülkemizde Osmanlı döneminden itibaren tarihi yapılara müze işlevinin verildiği görülmektedir. Bu anlamda ilk örneğin bir kilise olması önemlidir. Topkapı Sarayı ilk avlusundaki 6.yüzyıl kilisesi Hagia Eirene (Aya İrini) 1846 yılında Türk müzesinin ilk çekirdeğini oluşturan eserlerin sergilendiği yer olmuş, kilise 1869 yılında Müze-i Hümayun (İmparatorluk Müzesi) adını almış, 1908-1940 yılları arasında Askeri Müze olarak kullanılmış, daha sonra Aya İrini Anıt Müzesi adını almıştır. Cumhuriyet dönemindeki ilk örneklerden biri de Topkapı Sarayı’dır. İşlevini kaybeden saray, Bakanlar Kurulu’nun 1 Nisan 1924 günlü kararı ile müzeye dönüştürülmüştür. Sarayın bir bölümü 1927 yılında, tamamı ise 1934 yılında ziyarete açılmıştır (Çal, 2009:315-333). Avrupa’da 17. ve 18.yüzyılda halka yönelik “eğitim” misyonu ile başta saraylar olmak üzere dini yapılar ve Roma dönemi yapıları müzelere dönüştürülerek halka açılmıştır. 1793 yılında yeniden düzenlenerek halka açılan ve aslında bir saray yapısı olan Louvre Müzesi bu anlamda ilk halk müzesidir (Akmehtem, 2006:47-48).

Tarihi bir yapıya müze işlevi verilirken;

Yapının bulunduğu bölgenin fiziksel, tarihsel ve kültürel yapısının durumuna bakılmalıdır.

Stratejik plan çalışmaları ve ön projelendirme yapılmalıdır.

Mimari restorasyon düzenlemeleri yapılmalıdır.

Müzecilik anlayışına ve sergilenecek eserlerin durumuna göre uygun salon ve sergileme alanları oluşturulmalıdır.

Yapının ısı, hava ve nem durumu sergilenecek eserler için uygun hale getirilmelidir (Erbay, 2009:302).

Tarihi Yapıların Müzeye Dönüştürülmesinin Sebepleri

Bazı tarihi yapıların özgün işlevlerini tamamen yitirmiş olmaları, fiziksel işlevinin özgün işlevinden daha uzun ömürlü olması,

Yeni bir müze binasının projelendirilip inşa edilmesinin daha uzun ve ekonomik maliyetli olması,

Bazı tarihi yapılara müze işlevinin verilmesi yeni yapı inşa

etmekten daha az masraflı olacağı için, ekonomik bir çözüm olarak görülmesi,

Müze olarak işlevlendirilen tarihi yapılar, koruma bilincinin yerleşmesinin yanı sıra turizm geliri sağlayacak olması.

Tarihi yapıların müze işleviyle hem korunması hem de kültürel sürekliliğin sağlanması,

Ayrıca çoğunlukla toplumun hafızasının yapıtaşı olan bazı tarihi yapıların, plan şemasının, mekân kurgusunun ve malzemelerinin korunarak müze olarak yaşatılmaya çalışıldığını söylemek mümkündür.

Türkiye’de Tarihi Yapılarda İşlev Değişikliği İle İlgili Yasal Düzenlemeler

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun 15. maddesinin (a) bendine göre: “*Kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler, il özel idareleri ve mahalli idare birliklerinin tescilli taşınmaz kültür varlıklarını, koruma bölge kurullarının belirlediği işlevde kullanmak kaydıyla kamulaştırılabilir. Bu maksat için, Kültür ve Turizm Bakanlığı bütçesine yeterli ödenek konur*” denilmektedir. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun 15. maddesinin (b) bendine göre: “*Menşei vakıf olup da çeşitli sebeplerle kısmen veya tamamen gerçek ve tüzelkişilerin mülkiyetine geçen korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve bunların korunma alanlarının kamulaştırılmaları, Vakıflar Genel Müdürlüğüne yapılır. Bu maksat için Vakıflar Genel Müdürlüğü bütçesine yeteri kadar ödenek konur*” denilmektedir¹.

Bugün de tarihi ve anıtsal yapı restorasyonları hakkında karar verici organ Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Yüksek Kurul’a bağlı görev yapan Bölge Kurullarıdır. Buna ek olarak, 2005’te kabul edilen 5366 sayılı kanuna göre; “*Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun*”u ile kurulan Yenileme Kurullarının belirlenen yenileme bölgelerindeki konular hakkında, aynı bölgeden sorumlu Bölge Kurulunun görüşünü almadan kendi alanlarındaki parseller için karar üretmeleri de çelişkili durumlar ortaya koymaktadır. Koruma alanında söz sahibi bir diğer önemli kurum ise, Osmanlı İmparatorluğu’ndan Türkiye’ye devrolan Vakıflar Genel Müdürlüğü’dür. Koruma alanında söz sahibi bir diğer önemli kurum ise, Vakıflar Genel Müdürlüğü’dür. Genel Müdürlük, idaresinde ya

da denetiminde bulunan mazbut veya mülhak vakıflara ait taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile benzeri kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesinden sorumludur (Özaslan ve Özkut, 2010:22).

Tokat İlinin Tarihi ve Kültürü

Tokat ili, uygarlıkların merkezi Anadolu’da; Karadeniz Bölgesinin Orta Karadeniz bölümünde, Yeşilirmak havzası içinde yer almaktadır. Zengin doğal kaynakları, elverişli iklimi, verimli toprakları ve özellikle de jeostratejik konumu ile İ.Ö. 3000 den itibaren on dört medeniyetin ve daha başka uygarlıkların hüküm sürdüğü Tokat şehri, birbirleriyle etkileşimde bulunan ve iç içe olan uygarlıkların kültür sentezlerinin yarattığı mimarlık, kültür ve sanat eserleri bakımından zengin bir ildir (Gökbilgin, 1979:400).

Neolitik dönemlerden beri birçok devlete ev sahipliği yapmış olan Tokat kenti; zengin bir kültür mozağine çanak tutmuştur. Tokat şehrinin kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber bölgede erken yerleşimin M.Ö 4000’lere kadar indiği Maşat höyük kazısında ortaya çıkan buluntulardan anlaşılmaktadır. Bu bulgular şehrin M.Ö II. bin yıllarda Hititler’in (M.Ö 3000—800) egemenliği altında olduğunu göstermektedir (Özgüç, 1978: 1). Bunun dışında Frigler, Pontuslular (M.Ö 5. yy), Romalılar (M.S 34), Bizanslılar, Danişmentliler, Selçuklular ve Osmanlılar da bu bölgeye hâkim olmuşlardır.

Maşat höyükteki Hitit şehri, Roma, Bizans dönemlerinden kalma Sebastapolis yerleşim bölgesi, Tokat Kalesi, Taşhan, Bey Sokağı, Hıdırlık Köprüsü, Ali paşa Hamamı gibi birçok tarihi yapılar şehrin en önemli yapılarından birkaçı sayılmaktadır. Ayrıca Tokat şehri, yüzyıllardır bozulmadan günümüze ulaşan gelenek ve göreneklere, yemek kültürü, yöresel giysileri, folklorik değerleri, bakırcılık, yazmacılık, halı ve kumaş dokumacılığı ile kültürünü yansıtmaya açısından ön plana çıkmaktadır.

Tokat İlinde Müzecilik Faaliyetleri Ve Müzeler

Günümüzde hem eğitim faaliyetleri hem de kültürel etkinliklerin yapıldığı müzeler, özellikle kalkınmakta olan kentlerin sosyal, kültürel, ekonomik gelişimlerinde aktif bir rol oynamaktadır. Bunun önemli olan örneklerinden biri de, Tokat ilinde olan müzecilik faaliyetleridir. M.Ö. 3000 yıllarından beri çeşitli uygarlıklara kapılarını açan kent, kültürel miras ve tarih bakımından oldukça zengin bir yapıya ev sahipliği yapmaktadır. Bu kültürel miras mü-

¹ Resmi Gazete Tarihi: 23/7/1983 tarihli 18113 sayılı resmi gazeteden alınmıştır

zelerle birlikte korunmuş ve halka tanıtılmıştır. Müzeler, bu tarihi ve kültürel mirası en iyi şekilde yansıtmaktadır (Atılğan, 2007:247).

Tokat'ta müzecilik faaliyetleri Emekli öğretmen Halis Turgut Cinlioğlu'nun 1926 yılından itibaren topladığı eserleri Anadolu Selçuklu Dönemi'ne ait bir tıp medresesi olan Gökmedrese binasında saklamasıyla başlamıştır (Figür 1). Bu, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Tokat kent tarihi adına atılmış önemli bir adım olmuştur (Çoban, 2013:4).

Bugün Tokat'ta çağdaş müzecilik olanaklarına sahip biri açık hava müzesi olmak üzere toplam 6 adet müze bulunmaktadır. Bu müzeler kentin sosyal ve kültürel durumuna katkı sağlarken ekonomik kalkınmasına da destek vermektedir. Açılış tarihleri ve koleksiyon içeriklerine göre bu müzeler:

Tokat Müzesi - Gök Medrese (1926) - Arastalı Bedesten (2012) Arkeoloji-Etnografya.

Sulusaray Antik Kenti Açık Hava ve Mozaik Müzesi (1987), Arkeoloji.

Latifoğlu Konağı (1989), Etnografya.

Mevlevi Kültürü ve Vakıf Eserleri Müzesi (2006), Sanat Tarihi-Etnografya.

Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi (2007), Tarih-Etnografya.

Yüksek Kahve Müze Kırathane Demokrasi Müzesi (2019), Etnografya

Sulusaray Antik Kenti Açık Hava ve Mozaik Müzesi, Tokat Müzesi,

Latifoğlu Konağı, Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın; Mevlevi Kültürü ve Vakıf Eserleri Müzesi ise Vakıflar Genel Müdürlüğü idaresi ve denetimindedir. Yeni açılan Tokat Demokrasi Müzesi ise il özel idaresinden satın alınarak Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün yaptığı restorasyon çalışmaları sonrası açılmıştır.

Tokat Müzesi (Gökmedrese); eser sayısının fazla olması ve alan yetersizliğinden dolayı 2011 yılında taşınma kararı alınarak 2012 yılında Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün restorasyon çalışmalarıyla müze haline getirilen Arastalı Bedestene taşınmıştır.

Bu çalışmada tarihi bir yapının müzeye dönüştürülmesi kapsamında Tokat'ta yer alan Tokat (Arastalı Bedesten) Müzesine değinilecektir. Yeni bir işlev verilerek Arastalı Bedestenden müzeye dönüştürülen Tokat Müzesi bina, mekân, sergileme uygulamalarıyla birlikte değerlendirilmektedir.

Tokat Arastalı Bedesten (Tokat Müzesi)

Yeri ve Tarihçesi:

Dikkate değer bir yapı olan Tokat Bedesteni'nin yıkılan yan mekanları 2008 yılında Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından bitirilen restorasyon çalışmaları neticesinde özgün bir hale getirilmeye çalışılmıştır. Ancak belirli bir işlev gözetilmeden restorasyonu yapılan yapıya 2012 yılında müze işlevi verilmiş ve eski yeri Gök Medrese olan Tokat Müzesi yeni yeri olan Arastalı Bedesten'de hizmet vermeye başlamıştır (Akın ve Özen, 2013:4).

Plan ve Mimari Özellikleri

Müze binasının plan şemasına bakıldığında üç hacimli bir yapı şeklinde olan arastalı bedesten yapısı olduğu görülmektedir. Bedesten yapıları, ilk olarak Osmanlı döneminde bir yapı türü olarak ortaya çıkmış ve Osmanlı şehirlerinin ticaret dokusunun çekirdeğini oluşturmuştur. Bez ve kumaş satılan yerler olarak yapılan daha sonra, plan tipleri itibariyle de güvenli ve korunaklı olan bedestenler; antikaların, kıymetli ve değerli malların satıldığı yerler olarak, XIV. yüzyıldan XVII. yüzyıla kadar ticari hayatın canlı merkezi konumunda olmuşlardır. Arasta ise üstü genellikle tonoz veya çatıyla örtülü bir sokağın iki yanında karşılıklı sıralanan ve aynı cins malları satan dükkânların meydana getirdiği çarşı anlamına gelmektedir. Tokat bedesteni ise arastalı bedesten olarak yapılmıştır. Kuzey-güney yönünde, kareye yakın dikdörtgen planlı olup, kuzey ve güneyde dışarıya dikdörtgen çıkıntılı, yuvarlak kemerli birer kapısı bulunmaktadır. Bedestenin iki yanında ince uzun dikdörtgen planlı iki de arastası bulunmaktadır. Bedesten bölümü 13.80 x 12.00 metre ölçülerine sahip, kare kesitli dört çift payenin taşıdığı dokuz adet kubbe ile örtülüdür (Figür 3). İçte kalan asıl bedesten cephesinde giriş kısmı küçük bir eyvan niteliği taşımaktadır. Cephenin üst kısmında üçü kemerli, diğer ikisi mazgal açıklığı şeklinde olan beş adet pencere bulunmaktadır. Bu kısımda yer alan ana giriş ise cephe yüzeyinde kalan kemerli ve geniş bir açıklık şeklindedir (Seçgin, 1993,94). Bedestenin dört kapısından ikisi her iki yanda uzanan arasta kısımlarına açılmaktadır. Bedesten duvarlarından daha alçak tutulmuş arastalar karşılıklı yirmi dükkân sıralarından oluşmaktadır. Üst örtüsü tonoz olan arasta bölümlerinin giriş kısımları kubbe ile örtülüdür (Çoban, 2013:5).

Mimari kurgusu açısından dikkat çekici bir yapı olan Tokat müze binası kâgir bir yapı olup; moloz taş, tuğla ve derz ile inşa edilmiştir. Üst örtü ve üst örtüyü taşıyan kemerler ise tuğladan yapılmıştır. Restorasyon sırasında eskiyen yıpranan duvarlar, kemerler ve arasta kısmındaki dükkânlar

özgün dokusuna uygun bir şekilde yenilenmiştir.

Müzenin Teşhir Salonları ve Sergilenen Eserler

Arkeolojik ve Etnografik eserlerin sergilendiği karma müzelerden olan Tokat Arastalı Bedesten Müzesi, tarihi dokusuyla ve teşhir biçimleriyle dikkat çekmektedir. Müze olarak kullanılan Arastalı Bedesten'in bedesten bölümü arkeoloji salonu olarak düzenlenmiştir (Figür 6). Bedestenin batı cephesinde yer alan arasta Etnografya salonu olarak düzenlenmiştir (Figür7).

Doğu cephesindeki arasta ise bir bölümü eser deposu diğer bir bölümü de idari işler için ayrılmıştır (Figür 8). Müzenin teşhiri yapıya uygun bir biçimde yapılmıştır. Bedesten kısmı büyük bir sergileme alanı olarak kullanılmıştır. Bedesten bölümü arkeoloji salonu olarak düzenlenirken, batı cephede yer alan arasta bölümü etnografya salonu olarak düzenlenmiştir. Teşhir salonları yapıya uygun olarak düzenlenmiştir. Klasik sergileme tasarımları kullanılan müzede cam vitrin, orta vitrin ve duvar vitrini içerisinde eserler sergilenmektedir. Ayrıca bedesten kısmında payandalar arası taş kaideler ve duvara dayalı büyük taş kaideler üzerinde eserlerin sergilenmektedir.

Arkeoloji salonunda; 1973- 1984 yılları arasında Tahsin Özgüç tarafından kazısı yapılan Maşat höyük buluntuları, Hitit dönemine ait kap kacaklar, dokuma aletleri, heykelcikler, çivi yazılı tablet, Frig dönemine ait kap kacaklar, Geç Kalkolitik döneme ait taş ve pişmiş topraktan eserler, Zile ilçesi Ağılı köyünde ele geçen Roma dönemine ait Apollon, Posedion, Nike heykelciklerinin olduğu bronz eserler grubu, Roma dönemine ait takı ve süs eşyaları, urneler, kandiller, şamdan eserler, lahitler, mezar stelleri, Bizans dönemine ait haçlar, mühürler, bilezikler, kâseler, Klasik dönemden başlayarak Zile, Tokat, Niksar kentlerine ait Roma şehir ve imparatorluk sikkeleri, Bizans ve İslami dönemlere ait sikkeler sergilenmektedir (Figür 9,10,11,12).

Etnografya salonunda; halkın hayat tarzını, kültürünü temsil eden bakırcılık, yöresel kumaş süsleme sanatı örneği olan yazmalar, giyim kuşam, dokuma tezgâhı, erkek ve kadın takıları, aydınlatma araç gereçleri, kapı tokmakları, silahlar, barutluklar, hamam takımları ve mutfak eşyalarıyla Osmanlı dönemine ait tarikat eşyaları, yazı takımları, el yazması kitaplar, Tokat seramikleri, kilise eşyaları, ikonografik resimler, Aziz Kristina heykeli ve harita sergilenmektedir (Figür 13,14,15,16).

Değerlendirme

Her kentin geçmişinden duygusal, sanatsal emareler barındıran tarihi yapıların, işlev değiştirilmeleri suretiyle yeniden faaliyetlerine devam ettirilmeleri yaygın bir uygulamadır. Tarihi yapıları muhafaza etme yöntemlerinden biri de kültürel amaçlı başka bir mekâna dönüşmesini sağlayarak bir takım restorasyonlarla ayakta kalmalarına yardımcı olmaktır. Tarihi bir yapıya yeni bir işlev verilmesi yapının; yok olmaktan kurtarılması, tarih bilincinin canlandırılması, kültürel sürekliliğin sağlanması ve ekonomik canlanmaya katkısı anlamına gelmektedir.

Genellikle restorasyonu yapılan ve işlev değişikliğine uğrayan bazı mimari örnekler özgün işlevlerinden müze veya anı evine dönüşmektedir. Bu işlev değişikliği çoğu zaman kültürel ve sosyal anlamda bir imge niteliği taşıyan yapılar seçilerek gerçekleştirildiği için işlev değişikliği sonucu yapıların büyük bir kısmında özgün plan şeması, mekân kurgusu ve malzemelerin korunduğu ve yaşatılmaya çalışıldığı görülmektedir. Yapıların yeniden işlevlendirilmesi konusunda bir başka yaklaşım da orijinal işlevlerinden farklı olarak kurgulanmış yeni bir tema doğrultusunda kullanımlarıdır. Sergi mekânı olarak kullanılan Darphane-i Amire binaları, yine sergileme etkinliklerine ev sahipliği yapan Tophane-i Amire, kültür etkinliklerine açılan Feshane, sanayi müzesine dönüştürülen Lengerhane, Türk İslam eserleri müzesi olarak hizmet veren İbrahim Paşa Sarayı, Selçuklu müzesi Tıp medresesi olan Gevher Nesibe Darüşşifası, Sinop cezaevi binasının müzeye dönüştürülmesi bu örneklerden birkaçıdır. Tokat Müzesi'ne dönüştürülen Arastalı Bedesten de bu örneklerden sayılmaktadır.

Ülkemizde, anıtsal kültür varlıklarına ve tarihi değeri olan eserlere verilen önemin artması ile kültürel miras kavramının vurgulanması gündemdedir. Koruma bilinci toplumun geniş çevrelerine yayılmış ve ulusal kimlik vurgusunu öne çıkaran kültür turizminin gelişmesi Tokat ili için kayda değer bir gelişmedir. 2000 yılından itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü, yeni müzelerin açılması, eski yapıların yeniden müze olarak tasarlanması konusunda ülke çapında yoğun bir program yürütmektedir. Tokat (Arastalı Bedesten) Müzesi'de bu programlar dâhilinde oluşturulmuştur. Öyle ki; Tarihi bir yapının yeniden işlevlendirilmesiyle oluşturulmuştur.

Koleksiyonunu, arkeolojik ve etnografik eserler oluşturmaktadır. Müze devlet müzesi olup, rölöve ve restorasyon programları Vakıflar Genel Müdürlüğünce, Teşhir ve tanzim uygulamaları ve düzenlemeleri Kültür ve Turizm Bakanlığı ile yürütülmüş ve tamamlanmıştır.

Tokat Müzesi (Arastalı Bedesten), plan açısından üç hacimli bir yapı olup ortada dokuz kubbeli ana bölümü ve iki yanda uzanan arasta yapılarından oluşmaktadır. Oldukça kötü durumda olan yapının restorasyonu Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından 2008 yılında tamamlanmıştır. Üç yıl süreyle işlevsiz ve boş kalan bedesten, 2012 yılında müzeye dönüştürülmüştür. Önceden Tokat Gökmedrese’de yer alan Tokat Müzesi, alan yetersizliği ve artan eser sayısından ötürü yetersiz görülerek arastalı bedestene taşınmasına karar verilmiştir. Arastalı Bedesten müzesinin teşhir tanzimi Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından yapılmıştır. Arkeolojik ve Etnografik eserlerin sergilendiği kapalı teşhir alanı 984 metrekaredir. Müzede toplamda 2158 adet eser teşhir edilmektedir. Arkeolojik eserlerin sergilendiği salonda on altı adet Tip A orta vitrin, bir adet Tip B cam vitrin, sekiz adet Tip C duvar vitrini bir adet Tip D cam vitrin, payandalar arası dört adet taş kaide üzerinde açık sergileme ve duvara dayalı dört büyük taş kaideler üzerinde açık sergileme düzeni görülmektedir. Alan hiç boş kalmayacak şekilde sergileme için uygun hale getirilmiştir. Etnografya salonu olarak kullanılan batı arasta bölümünde dükkân sıralarının oluşturduğu her bölüm sergileme için değerlendirilmiştir. İki adet Tip E vitrin, on iki adet Tip F, iki adet Tip G ve altı adet Tip H diye adlandırılan cam vitrin düzeni görülmektedir. Müzenin doğu arasta kısmı ise idari işler ve depo olarak kullanılmaktadır. Bu yapının müzeye çevrilerek yeniden işlevlendirilmesi sonucunda toplum tarafından daha sık ziyaret edilen bir mekân hüviyetine kavuşması ile dönüştürülme gayesini haklı çıkardığı için nitelikli bir uygulamadır. Çünkü tarihi bir yapı olan arastalı bedestenin, mimari dokusuna zarar verilmeden yeni bir işlev kazandırılmıştır. Bu bağlamda yapının kendini sunmasına ve kendini ifade etmesine, toplumun sosyal ve kültürel yaşamına dâhil edilerek kullanılmasına olanak sağlanmıştır. İdari bölümün doğu arastada yer almış olması idareciler tarafından pek memnun edici olmamıştır. Aynı bir binada idari işlerin yürütülmesinin daha sağlıklı olabileceğini söylemektedirler. Bunun sebebinin ise ısınma problemi ve alan darlığından ötürü olduğunu belirtmektedirler. Tokat Arastalı Bedesten Müzesi’nin bir benzeri ise yine bedestenden müzeye çevrilmiş Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi’dir. Mahmut Paşa bedesteni olarak bilinen tarihi yapı 1938-1968 yılları arası restorasyon ve onarım çalışmaları yapılmış ve müze işlevi verilmiştir. Tokat Müzesi gibi arastalı bedestenlerden olan müzede bedesten bölümü arkeoloji salonu olarak düzenlenmiştir. Müzede çağdaş müzecilik anlayışı ile yapılan teşhir tanzim düzenlemelerine yer verilmiştir. Tokat

müzesine göre daha etkili sergileme sistemleri kullanılmıştır. Müze içerisinde dijital bilgilendirme uygulamaları, kiokslar (dokunmatik ekran) ve dönemi yansıtan yapı modellerine yer verilmiştir.

Sonuç

Çalışmaya konu olan ve birer tarihi mekân olan Tokat Arastalı Bedesteni restorasyon programları dahilinde müze işlevi verilerek mekânsal gereklilikleri ve kültürel sürekliliği sağlamaya yönelik, mevcut yapının özgün değerleri korunarak yeniden kullanılmasında önemli örnek olmuştur. Tarihi Sulu Sokakta bulunan Arastalı Bedesten yapısının restorasyonu yapıldıktan sonra üç yıl boş kalmıştır. Daha sonra müzeye dönüştürülmesine karar verilmiştir. Tarihi bir mekân olan Tokat arastalı bedesten yapısının müzeye çevrilmesi elbette ki koruma açısından, ekonomik açıdan ve Tokat kültürü açısından olumlu bir durumdur. Fakat müze binasıyla ilgili şunları söylemek gerekirse restore edilerek müze işlevi verilen doğu arasta bölümünün idari işler için kullanılması olumsuz olabilmektedir. Çünkü alan çok dar olup depoyla yanyana olması kullanım alanını etkilemektedir. Ayrıca çalışma alanı olarak yeterli bulunmamaktadır. İdari işler bölümünün sergileme salonu olarak düzenlenmesi gerekmektedir. İdari personellerin müzenin hemen doğu tarafında yer alan tarihi Suluhan yapısının restore edilerek oraya geçmeleri müzenin alan bakımından genişlemesi ve işlerin daha iyi yürütülmesi açısından olumlu olacaktır. Aynı şekilde Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde de idari bölüm müzenin hemen yanında bulunan Kurşunlu Han yapısında yer almaktadır. Böylece müzede bir sergileme salonu daha oluşarak depolarda kalan sergilenmesi beklenen birçok eser daha ziyaretçiyle buluşacaktır. Müzecilik alanında önemli olan yönetici kadroların, müzeciliğe daha fazla hâkim olabilmeleri için hizmet içi eğitimlere tabi tutulmaları da mesleki hayatlarında daha fazla katkı sağlayacaktır. Bu anlamda nitelikli eleman eksikliğinin de giderilmesi müze için faydalı ve olumlu olacaktır.

Sonuç olarak; Osmanlı’nın son dönemleri ve Cumhuriyetin ilk yıllarında, bazı tarihi yapıların restorasyon ve düzenleme yapılarak müzeye dönüştürülmesi tutumu halen devam etmektedir. Bu durum, dönemin ekonomik yapısının gerektirdiği bir durum olmuştur. Söz konusu bu durumun olumlu ve olumsuz yanları halen tartışılmakta ve günümüz müzeciliğinde sürdürülmesine de etken olmaktadır. Günümüz müzecilik anlayışında halen devam etmekte olan tarihi yapıların müzeye dönüştürülmesi ve ayrıca yeni müze binalarının da yapılıyor olması herhangi bir müze

tipolojisinin olmadığını kanıtlamaktadır.

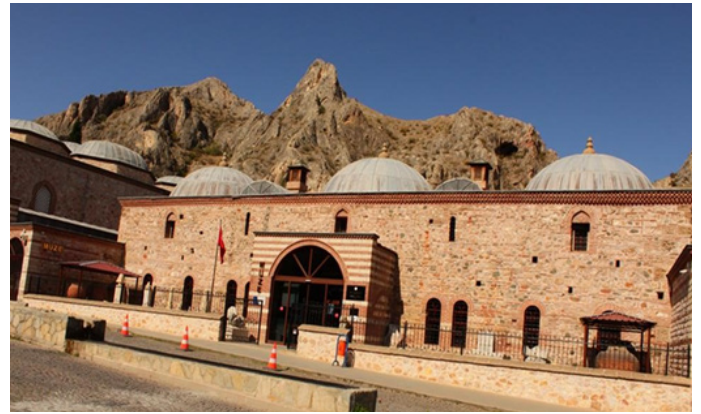
Kaynaklar

- Akın, E, Özen, H. (2013). Tarihi Yapılarda Yeniden Kullanım Sorunları Tokat Meydan Sulusokak, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, S.1 23-48
- Akmehtmet, K. (2006). Müze Eğitiminin Tarihsel Gelişimi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 3, S. 1, 47-58
- Atılğan, S.O. (2007). Tokat İli Vakıflar Genel Müdürlüğü Mevlevihane Vakıf Müzesi Örneğinde Müzecilik Anlayışı ve Önemi, Vakıflar Dergisi, S.30, 449-466
- Cezar, M. (1985). Tipik Yapılarıyla Osmanlı Şehirciliğinde Çarşı ve Klasik Dönem İmar Sistemi. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları Çal, H. (2009). Osmanlıdan Günümüze Müzeler, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, C. 7, S. 14, 315-333
- Çoban, A. (2013). Tokat Müzesi'nde Bulunan İşlemeli Sancak Örnekleri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Erbay, F. (2009). Müze Yönetimini Kurumsallaştırma Çabası (1984-2009). İstanbul: Mimarlık Vakfı Enstitüsü Yayınları
- Gazi, A, Boduroğlu, E. (2015). İşlev Değişikliğinin Tarihi Yapılar Üzerine Etkileri Alsancak Levanten Evleri Örneği, Megaron, C.10, S. 1, 57-59 Gökbilgin, T. (1979). Tokat. İslam Ansiklopedisi içinde. (C. 12, S. 400412). İstanbul
- Güner, H.E. (2017). Liseden Müzeye Eğitimden Tüketim Kayseri Lisesi'nin Milli Mücadele Müzesi'ne Dönüşümü, TÜBA-KED, S. 16, 67-87
- Özasan, N, Özkut, D. (2010). Mimari Korumada Güncel Konular. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları Özgüç, T. (1978). Maşathöyük Kazıları ve Çevresindeki Araştırmalar. Ankara: TTK Yayınları
- Sade, F.Ö. (2005). Türkiye'de Tasarlanmış Müze Yapıları, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Seçgin, N. (1993). Tokat'taki Türk Mimari Eserleri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

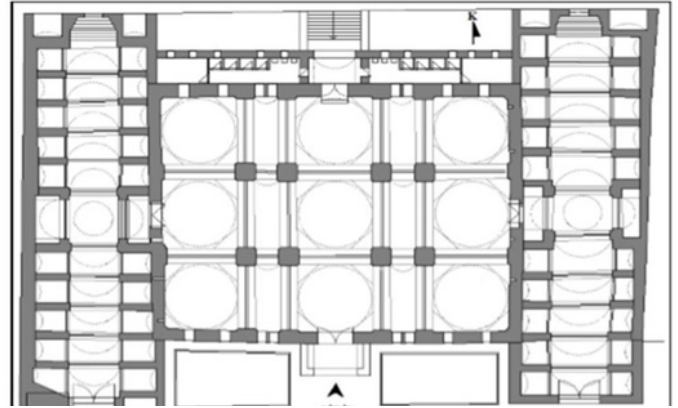
Figürler

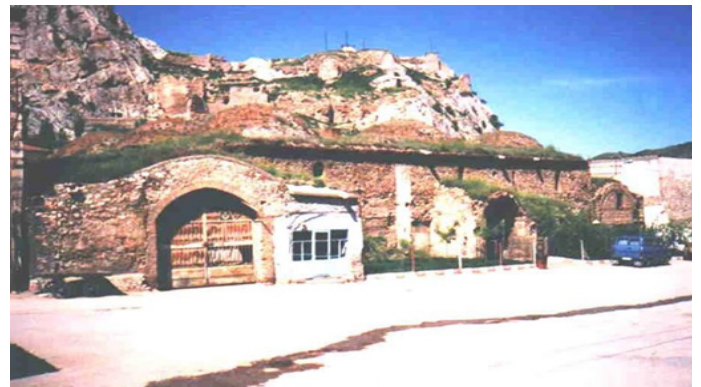
Figür 1: Tokat Gök Medrese (Eski Tokat Müzesi)

Figür 2: Tokat Arastalı Bedesten Müzesi

Figür 3: Tokat Arastalı Bedesten Müzesi Planı (VBM Arşivinden alınmıştır).

Figür 4: Arastalı Bedesten Yapısının Eski Bir Görüntüsü (VBM Arşivinden alınmıştır).

Figür 5: Müze İşlevi Verilmeden Önce Arastalı Bedesten Yapısı Restorasyon Sonrası (VBM Arşivinden alınmıştır).

Figür 9: Eski Tunç Çağı (M.Ö. 3000-2000) Pişmiş Toprak ve Tunçtan Buluntular (Arkeoloji Salonu)

Figür 6: Müzenin Arkeoloji Salonu (Bedesten)

Figür 10: Maşathöyük Hitit Dönemi (M.Ö. 1750-1200) Meyvelik, Çanak, Kapaklar (Arkeoloji Salonu)

Figür 7: Etnografya Salonu (Batı Arasta)

Figür 11: Roma Dönemi (M.Ö. 30- M.S. 330) Küpe, Kolye, Cam bilezikler, Kolyeler (Arkeoloji Salonu)

Figür 8: İdari Bölüm (Doğu Arasta)

Figür 12: Roma Dönemi Arşitrav Parçası, Kireç Taşı
(Arkeoloji Salonu)

Figür 15: Aydınlatma Araç Gereçleri
(Etnografya Salonu)

Figür 13: Tokat Bakırcılık (kap kacaklar, testiler)
(Etnografya Salonu)

Figür 16: Tokat Yöresine Ait Kadın Giysileri
(Etnografya Salonu)

Figür 14: Hamam Takımları (Etnografya Salonu)